

Jeremiás 23,1-8.

1. Amit a textusról tudni kell – exegetikai/kortörténeti megértés

Az ószövetségi választott nép világtörténelmi változások sodrásában élt, geopolitikai tekintetben igen kényes helyzetben, nagyhatalmak ütköző zónájában. A fokozatosan hanyatló, befolyását veszítő asszír birodalmat északon felváltotta Babilónia. Krisztus előtt 612-ben elesett Ninive, ettől kezdve Babilónia terjeszkedésének már csak Egyiptom szabhatott gátat. Nékó fáraó kísérlete 609-ben Asszíria feltámasztására azonban kudarcba fulladt. E háborúba kapcsolódott be Jósiás király, aki Megiddónál elesett. Ítéletes jel volt ez az esemény Júda közelgő veszedelmére nézve. Egyiptom ekkor még képes volt ellenőrzését megtartani Júda felett. Viszont Nékó fáraót a babilóniai seregek 605-ben ismételen legyőzték, ezzel Júda közvetlenül az újbabiloni birodalom befolyása alá került. Jeruzsálem 598-ban meghódolt, az egyiptomiak által trónra segített Jójákim királyt követő fia (Jójákin) mindössze három hónapig uralkodott. A babilóniaiak fogságba hurcolták a királyi családot, a vezető réteget és a legképzettebb mesterembereket családotul. A trónra Mattanját – Jósiás harmadik fiát – ültették, akinek nevét Cidkijjára változtatták. (2Kir 24, 8-17.) A névváltoztatás világosan jelezte, hogy Júda Babilóniának alávetett ország.

Jójákim fényűző és népnyúzó király volt, Jeremiást mélyen megvetette. Külpolitikája megbukott, pusztulásba vitte országát. Cidkijjá jó szándékú uralkodó volt, de gyenge jellem, pusztá báb volt a befolyásos politikai csoportok kezében. Elhibázott politikája a végső pusztulásba taszította az országot. Jeruzsálem rettenetes nyomorúsággal járó másfél évi ostrom után 587-ben elesett, a káldeusok lerombolták a várost, a megmaradt népet – leszámítva a legszegényebb réteget – fogságba hurcolták. (2Kir 25, 1-17.)

A prófécia – a tragikus végkifejlet idején – a hűtlen pásztorok feletti ítélet meghirdetésével kezdődik. A **אֶת-עַמִּי-אֶת-צִאֲנִי** nyilvánvalóan szimbolikus kifejezés, elsősorban a királyokat jelöli, de mindazok érthetők alatta, akik az ország és a nép vezetésében feladatot kaptak. (Vö. Ez 34.)

2. vers **אֶת-עַמִּי-אֶת-צִאֲנִי** : népemet – nyájamat. Isten azt kéri számon, ami az övé.

3. vers **אֶת-שְׂאֵרֵי צִאֲנִי** : nyájam maradékát. Az ígéretekben a „maradék” hangsúlyos fogalom. (Ézs 10,20-22; 11,16.)

5. vers **צִמְחַ צִדִּיק** : igaz sarj. A sarj a Messiás egyik megnevezése, aki „Dávid gyökeréből” hajt ki. (Ézs 11,1; Zak 3,8; 6,12.) **מִשְׁפָּט וְצִדְקָה** : jog és igazság. Ezek

hiánya, félredobása, lábbal tiprása felkeltik Isten ítéletes haragját. (Ám 5,10-13; Ézs 5,7.) Viszont ezek kiteljesedése a Messiás uralkodásának ismertető jele. Ezt az országot Isten alapítja meg újból.

6. vers יְהוָה צְדִיקֵנוּ : az Úr a mi igazságunk. Cidkijjá király neve jelentésével cseng egybe: az Úr az én igazságom. Erre a névre azonban nem volt méltó, de eljön majd az, aki méltán viseli ezt a nevet. Ezt a nevet pedig nem a leigázó földi hatalmasság adja, hanem maga JAHVE, aki tehát ajándékozója magának az igazságnak – az 5-6. vers összefüggése szerint – az eljövendő boldogságnak: az üdvösségnek.

2. A perikópa megértése, teológiai összefüggések feltárása

A választott nép történelmének mélypontján szólal meg Isten üzenete a prófétán keresztül. Most már nem hív megtérésre, annak az ideje elmúlt. Küszöbön áll a felelősségre vonás. Azokon kezdődik, akik „ostobák voltak...”, nem keresték az Urat. Ezért nem boldogultak, egész nyájuk szétszóródott” – a pásztorokon. (Jer 10,21.)

A pásztor és a nyáj kapcsolata Isten és az ember, a király és a nép kapcsolatának képe volt. Az ókori Keleten általánosan ismert összefüggés. Az asszír királyok gyakori címe, sőt Egyiptomban is kimutatható a jó pásztor, mint a szerető gondoskodás jelképe. Az Ószövetségben JAHVE választott népének pásztora: élteni, vezetni, gondoskodik róla, védi, megőrzi. Amikor Izraelben a nép vezetőire alkalmazták ezt a képet – pásztorok a királyokon kívül a bírák is, de a pusztában Mózes volt a nép pásztora –, a minta az elvárásban Isten pásztori munkája volt.

Különösen fontos emlékeznünk arra, hogy Izrael vagy éppen Júda döntő módon és elsősorban abban különbözött az ókori keleti országoktól, hogy királyaik éppen úgy Isten törvénye alatt álltak, mint bármelyik alattvalójuk. Egyiptom, Asszíria vagy Babilónia uralkodója az istenek közé számláltatott az adott ország népének gondolkodásában, az izraeli királyok, még ha Isten választotta is ki őket, emberek maradtak, akik nem helyezhették magukat a törvény fölé. Pásztorok voltak s ezzel Isten munkájába álltak be, de pásztorkodásuk lényege éppen abban volt, hogy engedjék magukat Istentől vezetetni. Igazi bűnük az engedetlenség, amivel romlásba vitték népüket, ezért Isten visszavette tisztüket.

Izrael igazi pásztora, Isten, azonban az engedetlenség láttán sem lett hűtlenné, megtartotta tisztét népe fölött. Ezért az ítéletben már el volt rejtve a kegyelem, s az ítélet meghirdetésében megjelenik az ígélet: a jó Pásztor összegyűjti elszélesztett népének maradványát. Az egyház ennek az ígéletnek megvalósulását Jézus Krisztusban ismerte fel.

Izrael életében az Egyiptomból való szabadulás döntő esemény volt, s ez a történelmi emlékezetet is meghatározta: Izrael Istene szabadító Úr. Ebben az élményben a felülmúlhatat-

lenség gondolata is helyet kapott. Az ígéletben a jövő szabadság egyedülálló jelentősége éppen abban nyer kifejezést, hogy az feledtetni fogja az egykor átélt hatalmas élményt.

3. Prédikációvázlat

Bevezetés

Magyar református szószéken nem kell sokáig keresgetni a történelmi analógiákat. Nem csak a régi időkben, de a közelmúltból is számos példa adódik. Talán túlságosan is sok azoknak a történelmi mélypontoknak, megrázkódtatásoknak a száma, amelyek ítéletesen valósultak meg népünk életében. Most kettőt említek meg, egyet a régmúltból, egy másikat abból az időből, amelynek élő tanúi is vannak még.

A 16. századi nagy összeomlás, a török megszállás idején a magyar humanista értelmiség, a kor legműveltebb fői, arról értekeztek, hogy a bukás oka a rossz politizálás, az alkalmatlan vezetők elhibázott döntései voltak. Velük szemben a reformátorok arra mutattak rá, ami a rossz döntések mögött volt: az Isten iránti engedetlenségre. Hitvalló eleink úgy látták, hogy Isten ítélete söpört végig a hazán.

Ma úgy látjuk mi is, hogy a 20. század közepén ugyanennek az Istennek sújtó keze nehezedett ránk. Ebben az ítéletben egészen látványosan kérte számon a hűtlen pásztorokon tetteiket. Szinte teljesen eltűnt az ország életéből a századokon át meghatározó vezető réteg.

Bizony, ezt mondja az Úr: Jaj a pásztoroknak, akik veszni hagyják legelőm nyáját!

1. Isten számon kér. Számon kéri a pásztorokon azokat, akiket rájuk bízott. Számon kéri rajtad és rajtam a családot: a gyermekeidet, a szüleidet, a férjedet, a feleségedet. Számon kéri a tanítványaidat az iskolában, a betegeidet a kórházban, az árvákat vagy az öregeket a különböző otthonokban. Számon kéri a gyülekezetet, a faludat, a városodat, a hazádat. Sőt, számon kéri rajtad és rajtam ezt az egész teremtett világot, amit a gondjainkra bízott. Nekünk adta, hogy őrizzük és műveljük.

Hogyan számolsz el a „nyájaddal”: hagyta, hogy tönkre menjen, elszéledjen, szétszóródjon, vagy pedig vigyáztál rá hűségesen?

Isten maga is pásztorol bennünket, ezért lehetünk magunk is pásztorok. Nélküle a mi pásztori munkánk menthetetlenül kisiklik, ítéletbe torkollik. De figyelhetünk igéjére, követhetjük őt, engedelmesek lehetünk iránta, és így betölthetjük küldetésünket. Legyen a szívünkben szent felelősségérzet mindazokért, akiket Isten reánk bízott.

2. Isten lehetőségei nem érnek véget azzal, ha a „megbízott” pásztorok csődöt mondanak. Ő olyan pásztor, aki nem engedi meg a végső romlást. Mert ő nem csak számon kér, ha-

nem számon is tart. A szétszóratásban, a fogságban is ismerte és számon tartotta az övéit. Az ítéletes helyzetet is felhasználja arra, hogy népe egészen újat kezdjen. Istennél nem az ítéleté, hanem a kegyelemé az utolsó szó.

3. Ezt az új kezdetet Ő maga munkálja. Ő gyűjti össze a maradékot. A maradék – bár látványosan kevésnek tűnik – Isten ígérete beteljesedésének hordozója, ezért a jövő záloga. A „kevesen vagyunk” panasza helyett tekintsünk úgy az igehallgató gyülekezetre, mint a nagyobb közösség megújulása lehetőségének különösen fontos hordozójára. Isten minden időben tart magának maradékot a többségért.

4. Az általa megőrzött és összegyűjtött maradék vezetésére, gondozására jó pásztorokat is ad Isten. Munkájuk Isten szerinti lényege abban válik nyilvánvalóvá, hogy a pásztorolt nép életéből eltűnik a félelem. A szeretetben nincsen félelem; sőt a teljes szeretet kiűzi a félelmet (1Ján 4,18.). Ma a leginkább jellemző életérzés a félelem – komoly kutatók állítják, hogy hazánkban erre vezethető vissza sokféle pszichoszomatikus betegség mellett különösen is a családalapítás és a gyermekvállalás negatív megítélése.

5. Isten ígérete a maga teljességében Jézus Krisztusban lett valósággá. Ő az igaz sarj, aki jog és igazság szerint uralkodik, aki megszabadít. Ő nem élt vissza hatalmával, sőt lemondott arról, kiszolgáltatta magát és életét adta juhaiért. Ő a Jó Pásztor, aki megkeresi az elveszettet. Ő az, aki elhozta az újjászületés lehetőségét, aki új távlatokat nyitott a mi számunkra is. Csak vele és általa tölthetjük be a magunk pásztori tisztét is helyesen.

Befejezés

Az Advent nem üres várakozás. A megértett adventi üzenet elűzi a szívünkben a kilátástalanság, a félelem érzését, mert rámutat arra, aki mindezeket megváltoztathatja irgalmas szeretete által.

4. Példák, képek, szemelvények, aktuális történetek

Kodály Zoltán az alábbi éneket, mely egy 18. századi francia misekönyvben maradt fenn, népünk történelmének legsötétebb idején dolgozta fel, s ez által maga is bizonyosságot tett az Isten által munkált szabadulás és megújulás egyetlen lehetősége mellett.

1. Jövel, jövel Immánuel,
Csak téged áhít Izráel.
És hozzád sóhajt untalan,
Mert Isten híján hontalan.

...

2. Jövel, ó, Jessze vesszeje,
És állj a rossznak ellene!
A mélyből, mely már eltemet,
S a tűzből mentsd ki hívedet!

...

3. Jövel, jövel, ó, napkelet,
Ím, árva néped költöget;
Törd át a sűrű éj ködét,
És oszlasd gyászát szerteszét!

...

4. Jövel, ó, Dávid adta kulcs,
Hogy fényességes napra gyújts,
A mennyországba tárj utat,
És rekeszd el a poklokat!
Meglásd, meglásd, ó Izráel,
Hogy eljövend Immánuel.

5. További szempontok az istentisztelet alakításához

Lekció: Ján 10, 1-15.

Ré, 1948: 23. zsoltár; 80. zsoltár; 229. dicséret.

Az Advent eredetileg a keresztségre való előkészület ideje volt. A 4. században vízkereszt ünnepén kereszteltek, ezt az eseményt előzte meg a három hétig tartó felkészülés. Az 5. században lett a karácsonyi előkészület ideje, amikor már 6 hétre terjedt ki, majd ez hamarosan lecsökkent 4 vasárnapra. A korai középkorban főként a végítélet gondolata határozta meg, ezért böjti időszak volt. A böjt a római katolikus gyakorlatban még a 20. században is élt, de már csak egyetlen napra korlátozódott.

1840-ben J. H. Wichern evangélikus lelkész, akit a belmisszió atyjaként ismerünk, imatermében felfüggesztett egy szekérekereket, s rajta minden nap egy gyertyával többet gyújtott meg, és a falakat fenyőgallyal díszítette. Később a kereket koszorúvá alakították a köréje font fenyőgallyakkal, s a négy vasárnapot jelképező négy gyertyával, így alakult ki az adventi koszorú.

Református tanításunkban az ünnepnek személyes jelentősége is van. Az Úr eljövételét úgy is várjuk, mint aki belép az életünkbe, ahogy a régiek mondták: lakozást vesz szívünkben.

Valljuk meg Istennek hűtlenségünket. Döntő kérdésekben nem Rá figyeltünk, nem az ő szavát vettük komolyan. Vigyük elé népünk életét bűnbánattal, mert inkább hallgatott a béresekre, farkasaira és kirablóira sokszor, és megvetette a Jó Pásztort.

Magasztaljuk Istent irgalmának gazdagságáért: hogy nem az ítélet az utolsó szava, hogy van kegyelem, mely által mi is megújulhatunk.

Kérjük Istent, hogy szerinte való, igaz pásztorokkal vezesse népünket, egyházunkat. A pásztori tisztet hordozókért könyörögjünk Hozzá.

6. További irodalom, segédanyag ajánlása

Pálfy Miklós: Jeremiás könyve I. Budapest, 1965.

Haag, Herbert: Bibliai Lexikon. Budapest, 1989.

Jones, Douglas R.: Jeremiah. The New Century Bible Commentary. Grand Rapids, 1992.

Bartha Tibor (szerk.): Keresztyén Bibliai Lexikon. Budapest, 1995.

Ablonczy Dániel: Jeremiás könyve II. Budapest, 1999.